

N:o 227.

Af herr **A. Hedin**, med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbetet.

Med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäkring för olycksfall i arbetet, får jag, med begagnande af den i riksdagsordningens § 55 medgifna rätt, härmed föreslå,

att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts proposition, som i strid med grundlagens föreskrift ej är åtföljd af högsta domstolens yttrande, måtte för sin del, enligt § 87 regeringsformen, antaga en lag om försäkring för olycksfall i arbetet af samma lydelse som arbetareförsäkringskomiténs den 28 juli 1888 till Kongl. Maj:t afgifna, i komiténs här bilagda utlåtande, första afdelningens första häfte sid. 20—33, intagna lagförslag.

Den kongl. propositionens ordalag utvisa, att Kongl. Maj:t endast vill inhemta Riksdagens »yttrande» öfver ett förslag till förordning om försäkring för olycksfall i arbetet, för att efter mottagande af Riksdagens svar »företaga den slutliga pröfningen af samma förslag och om författnings utfärdande i ämnet besluta».

Af föredragande departementschefens yttrande (sid. 34—35), att den af arbetareförsäkringskomitén i dess författningsförslags § 37 införda föreskrift, att aftal om inskränkning eller upphäfvande af rätt till godtgörelse skulle vara ogiltigt, »synes(!) vara af allmän lags natur», och att den, liksom åtskilliga andra paragrafer i komiténs förslag, af denna anledning

blifvit utesluten ur det förslag, som chefen för civildepartementet utarbetat, framgår, att det lär vara fullt afsigtligt som den hittills icke anade läran framställes, att den föreslagna lagstiftningen om arbetsgifvares särskilda skadeståndspligt vid olycksfall i arbetet kan undanryckas Riksdagens lagstiftningsmagt och läggas till det lagstiftningsområde, som § 89 regeringsformen betecknar med uttrycken »rikets allmänna hushållning» samt »grunderna för allmänna inrättningar af alla slag», således till det lagstiftningsområde, der Kongl. Maj:t utöfvar enväldsmagt, det lagstiftningsområde, der Riksdagen icke eger att, vare sig af eget initiativ eller när Kongl. Maj:t behagar inhemta dess yttrande, »annat eller mera besluta, än föreställningar och önskningsar», hvarå Kongl. Maj:t gör det afseende han finner för godt.

Utöfver den begränsade skadeståndsskyldighet, som stadgas i strafflagens sjette kapitel, vill man nu ålägga en del svenske medborgare, nemligen arbetsgifvare i försäkringspligtiga yrken, en särskild skadeståndspligt, för hvilket ändamål en särskild skattskyldighet skall drabba dem. Då den ifrågasatta nya lagstiftningen, i likhet med dess förebilder i andra länder och den svenska lagen af 1886 om ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift, utgår från begreppet *yrkesfara* (*risque professionnel*), utsträcket ansvaret till fall, då arbetsgifvaren till och med kan vara bevisligen utan skuld i olycksfallet. Ersättning skall nemligen utgå, ej blott då arbetsgifvarens representant bär skulden för olycksfallet — i hvilken händelse arbetsgifvarens ansvar enligt nu gällande lag väl åtminstone är tvifvelaktigt — utan ock till fall, då detta föranledes af tillfällighet eller högre hand: undantagna äro nemligen inga andra fall än de, i hvilka den skadade sjelf uppsåtligen eller af grof vårdslöshet förorsakat olyckan. Och med denna utsträckning af ansvaret följer derjemte upphäfvande af den skadeståndssökandes bevisningsskyldighet.

Denna utsträckning och ombildning af den nu i allmän lag stadgade skadeståndsskyldigheten, den skulle det sålunda, enligt den kongl. propositionen, ankomma på Kongl. Maj:t allena att påbjuda, och detta i följd af Kongl. Maj:ts rätt, enligt regeringsformens § 89, att allena stifta lag om »rikets allmänna hushållning» och om »grunderna för allmänna inrättningar af alla slag»! Att den ifrågasatta formen för fullgörandet af denna nya skadeståndsskyldighet, nemligen obligatorisk försäkring, icke rubbar sjelfva sakens natur och beskaffenhet, torde knappt behöfva påpekas.

Såsom ett tidens tecken är det sålunda framställda anspråket på en utvidgning — utan föregående grundlagsändring — af Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsenvälde väl värdt att lägga märke till. Andra

åsigter om Kongl. Maj:ts magt enligt grundlagen rådde på den tid, då Kongl. Maj:t i proposition af den 18 december 1885, efter inhemtande af högsta domstolens yttrande, jemlikt 87 § regeringsformen föreslog Riksdagen att antaga en lag angående ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift. Såsom brytningspunkten, der afvikelsen till ett nytt grundlagstolkningssystem börjar, torde kunna betecknas Kongl. Maj:ts beryktade beslut den 5 oktober 1888 angående lärjungarne vid skogsläroverken. Den utveckling, systemet redan nu, trots allvarsamma varningsgrader uppnått, torde knappt någon hafva varit i stånd att förutse.

Ehuru visserligen den nu föreslagna lagstiftningen till arbetsgifvare inom industriella yrken inskränker den nya skadeståndsskyldigheten — det är blott en tidsfråga, när landtbruket äfven blifver underkastadt liknande försäkringstvång — vågar jag antaga, att flertalet af svenska folkets representanter ej skall med likgiltighet anse försöket att till detta område utvidga Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsenvälde.

Då ordalagen i den kongl. propositionen äro enahanda med dem, som användas i Kongl. Maj:ts proposition (n:o 5) af den 12 januari 1889, angående åtgärder till skyddande af arbetares lif och helsa i arbetet, kunde, om ej ofvan anförda omständighet talade deremot, den gissningen synas antaglig, att man under det bråda hastverksarbete, hvaraf spåren i den nu framlagda kongl. propositionen äro blott allt för märkbara, för bekvämlighets skull såsom ett formulär anlitat propositionen om skyddsåtgärder, utan att dervid gifva sig tid att besinna, att, ehuru det visserligen var mindre orimligt att betrakta en lag om skyddsåtgärder i fabriker m. m. såsom hörande till den ekonomiska lagstiftningens område, lagutskottet likväl hemställde, att »Riksdagen icke borde inskränka sig till att afgifva ett yttrande, utan för sin del i ämnet fatta beslut», att Riksdagen, i enlighet med denna hemställan, för sin del antog en lag angående skydd mot yrkesfara, samt att Kongl. Maj:t vid utfärdandet af lagen den 10 maj 1889 erkände den uppfattning af detta lagstiftningsärendes natur, som hos Riksdagen gjort sig gällande.

Jag nämnde, att den kongl. propositionen vittnar om ett betänkligt hastverk, och jag skall med några exempel styrka hvad jag sagt.

I motiveringen till förslaget § 1 säger chefen för civildepartementet om uttrycket *olycksfall i arbetet*, att det kanske är »något obestämdt» och »kan lemna tillfälle till olika tolkning», men att det i alla fall »särdeles väl lämpar sig såsom en teknisk term»(!), och att »någon osäkerhet om dess betydelse knappast torde vara att befara». Hvilken hittills ohörd harmoni af motsatta egenskaper!

Å sid. 30 rigtar departementschefen mot arbetareförsäkringskomitén

ett klander, som han förmodligen anser för dräpande, nemligen därför att i komiténs förslag »icke någon åtskilnad är gjord, om ersättning skall utgå till man eller qvinna, till minderårig eller äldre arbetare», ehuru en sådan åtskilnad är »af de faktiska förhållandena påkallad», då ju komiténs egen statistik utvisar en mycket lägre medelaflöning för qvinna än för man, för minderårig än för äldre arbetare. — Sanna förhållandet är emellertid, att, då komitén bestämt ersättningarna i vissa procent af den skadades arbetsförtjenst, den omtalade »åtskilnaden» kommer af sig sjelf, utan några särskilda åtgärder, och att den derjemte blifver fullt principenlig och konsekvent genomförd, hvaremot i det af departementschefen upprättade förslaget skilnaden är alldeles godtyckligt bestämd. Det torde vara någonting nytt i statsrådsprotokoll, bilagda förslag från Kongl. Maj:t till Riksdagen, att mot andra förslag klandrande anmärkningar framställas, hvilka absolut icke hafva någon grund utom i anmärkarens brist på eftertanke eller på kändedom om anmärkningarnas föremål.

Å sid. 29 uppgifver departementschefen, såsom stöd för förslaget, att ersättningsbeloppen skulle blifva oberoende af den skadades arbetsförtjenst, att man i Frankrike »varit mest benägen att välja denna utväg». Så vida ej denna uppgift är gripen ur luften, vet jag ej hvar den är hemtad; men det vet jag, att den icke hemtats ur autentika dokument och att den ej är med sanna förhållandet öfverensstämmande.

1) I det nyaste förslaget, det som den 15 februari detta år voterades i första läsningen af senaten, äro ersättningarna bestämda i visst förhållande till den skadades arbetsförtjenst.

2) Förhållandet var detsamma med det förslag, som, då frågan år 1889 från deputeradekammaren kom till senaten, framlades af ett senatens utskott, men då återförvisades till utskottet, ehuru ingalunda i följd af motstånd mot nämnda princip för ersättningarnas beräkning.

3) Likaledes voro skadestånden bestämda i viss proportion till den skadades arbetsförtjenst i den lag, som, antagen af deputeradekammaren den 10 juli 1888, ej då kunde komma under behandling i senaten och därför på nytt antogs af deputeradekammaren i början af förlidet år samt derefter gick till senaten.

Taga vi i betraktande den massa af förslag, som aldrig hunnit så långt som att blifva definitivt voterade af ens någondera kammaren, så finna vi,

4) att Martin Nadauds första lagförslag 1880 blott afsåg ett närmare bestämmande, till arbetarnes förmån, af ansvarsskyldigheten enligt civil-lagen;

5) att Nadauds andra förslag 1881 gick ut på detsamma, hvarjemte fixerandet af skadeståndet skulle tillhöra *le Conseil des prud'hommes* eller, der sådan myndighet ej funnes, fredsdomaren, från hvilken kunde vädjas till vederbörande *Cour d'appel*;

6) att Remoivilles förslag 1881 likaledes lemnar skadeståndets bestämmande i domaremagtens hand (fredsdomaren såsom första instans och *le Tribunal civil* såsom appellationsdomstol);

7) att i Léon Peuleveys förslag 1882 ej heller fins något spår till den »utväg», hvarför departementschefen tror sig hafva upptäckt så mycken benägenhet i de franska förslagen, vare sig i de fall, då full ansvarsskyldighet enligt civillagens regler skulle åhvälfvas arbetsgifvaren, eller i dem, der skadeståndet öfvertoges, väsentligen på statens bekostnad, af *la Caisse des accidents du travail*.

Kanske bör i förbigående erinras, att domstolarne visst icke utbildat någon praxis, som faktiskt skulle vara analog med eller leda till ett resultat, jemförligt med den statistiska medeltalsoperation, som departementschefen betraktar såsom rättvisans ideal vid bestämmande af skadestånd åt arbetets invalider. Af motiven till ett senare förslag af Peulevey — hvarom här nedan — inhemtas, att å olika orter den största skiljaktighet gjort sig gällande vid bestämmandet af ersättningsbelopp: »enahanda fall, som i Paris skulle kosta arbetsgifvaren 25,000 francs, kostar honom i Havre 20,000, i Rouen 10,000, i Lille 5,000, annorstädes 2,000».

Om vi fortsätta vandrigen bland de många projekt i den svårlösta frågan, som i Frankrike sysselsatt vederbörande under tre legislaturperioder före den nuvarande, inhemta vi ytterligare:

8) att i Félix Faures förslag 1882 ersättningarna i regel voro bestämda i visst förhållande till den skadades arbetsförtjenst, endast i undantagsfall till beloppet fixerade (såsom de till barnen eller till en genom olycksfallet till fullständig arbetsoförmåga bragt arbetares hustru), samt sättet för beräkningen af arbetsförtjensten fastställt allt efter den längre eller kortare tid, arbetsaftalet gälde;

9) att H. Marets med fleres förslag 1882 om jury för afgörande af ersättningstvister efter olycksfall naturligtvis ej i någon mån inskränkte pröfningen af frågan om ersättningsbeloppen;

10) att detta lika litet var händelsen med det utskottsförslag (rapportör: Alfred Giraud), som i maj 1882 ajournerades efter första läsningen;

11) att det utskottsförslag (rapportör: M. Nadaud), som framlades i november 1882, i likhet med Faures motion såsom hufvudgrundsats

stadgade ersättningarnas bestämmande i föreskrifven proportion till arbetsförtjensten, och blott i undantagsfall fixerade penningbeloppet;

12) att bland en stor mängd amendement till de nämnda förslagen *intet enda* hyllar den princip, för hvilken man i Frankrike, enligt departementschefens uppgift, skall hafva varit »mest benägen»;

13) att Remoivilles förslag 1883 lika litet frångår, hvad nu är lag, nemligen domarens pröfningsrätt (enligt Remoivilles förslag fredsdomaren, såsom enda instans intill ett visst belopp, och såsom första instans i fråga om hvilket belopp som helst);

14) att A. Girards med fleres förslag 1883 pekuniärt begränsade »den af yrkesrisken i vissa industrier härflytande särskilda ansvarigheten» för arbetsgifvare till de belopp, som af den genom lagen af den 11 juni 1868 upprättade olycksfallsförsäkringskassan utbetalas till den försäkrade (eller hans rättsinnehafvare), hvilken erlagt eller för hvilken erlagts en årspremie å 8 francs. Här befinna vi oss således inför ett alldeles nytt system, alldeles olika så väl departementschefens som komiténs: de från kassan utgående pensionsbeloppen äro, på sätt en tablå, vidfogad ett utskottsbetänkande från 1884, utvisar, naturligen mycket olika allt efter premiens storlek (8 eller 5 francs), den försäkrades ålder, från 12 år till 65 år och deröfver, samt olycksfallets påföljd af absolut eller partiel oförmåga till arbete. Fredsdomarens utslag om olycksfallets påföljd och, inom den i lagen bestämda nyssnämnda gränsen, om pensionen eller understödet skulle ej få appelleras, och äfven rätten att draga det under kassationsdomstolen begränsades;

15) att härmed i allt väsentligt öfverensstämmer ett nytt utskotts-förslag 1883 (maj);

16) att ett motförslag af Brousse m. fl. och ett amendement 1883 (november) icke, uti den fråga som här föreligger, afviker från utskotts-förslagen och de motioner, hvaraf dessa föranledts;

17) att Peuleveys nya förslag 1883 (november), afseende att beträffande olycksfall i arbete reglera ansvarigheten enligt art. 1382 ff. i civillagen, gjorde ingen förändring i denna ansvarighet i händelse af svårt fel (*faute lourde*), vare sig att detta fölle arbetsgifvaren till last eller personer, för hvilka han bör ansvara. I fråga åter om en mindre förseelse, vare sig arbetsgifvarens eller arbetarens, skulle det behandlas lika med tillfällighet (*cas fortuit*), och arbetsgifvarens ansvar i sådana fall är just hufvudföremålet för detta lagförslag. Härvid upptog motionären det ofvannämnda projektet att anlita olycksfallsförsäkringskassan (med höjd årspremie, förpligtelse i vissa fall för arbetsgifvaren att utbetala pension af lika belopp eller hälften så stor, som den från kassan

utgående o. s. v.). Här fins således ingenting jemförligt med departementschefens förslag.

Serien af de förslag, som man kunde förmoda att departementschefen åsyftar, men der man fåfängt söker, hvad enligt hans uppgift der skulle finnas, är ännu ej slut. Jag får därför ytterligare påpeka,

18) att det i februari 1884 framlagda utskottsförslaget — hvilket icke rubbade grunderna (men väl ändrade bevisningen och procedyren) i fråga om ansvarighet enligt civillagen i de fall, der den af olycksfall träffade arbetaren eger anspråk på fullständig ersättning för den lidna skadan — stadgade en på yrkesfaran grundad särskild ansvarighet för arbetsgifvaren i vissa industrier, hvilken begränsades inom beloppen af de vid en årspremie af 8 francs från olycksfallsförsäkringskassan utgående understöd och pensioner; detta förslag företer således ej någon likhet med den i Kongl. Maj:ts proposition föreslagna beräkningen af en medelarbetsförtjenst och fixerade ersättningssumman;

19) lika litet är detta fallet med det sista förslaget under den tredje legislaturperioden (1881—1885), det som på regeringens vägnar framlades af handelsministern Rouvier.

Under den fjerde legislaturen (1885—1889) äro att märka

20) förslag af Lagrange med flere, lika med det under 18) nämnda, som ej hade hunnit längre än till första behandlingen;

21) förslag af Rouvier och Francis Laur, enahanda med det, som den förre hade framlagt i regeringens namn;

22) handels- och industriministern Lockroys förslag i regeringens namn 1886, lika med det af en extraparlamentarisk kommission under Tolains ordförandeskap utarbetade, hvilket Rouvier blott delvis hade upptagit i sina förslag. Enligt Lockroys förslag skulle arbetarne i vissa yrken försäkras af arbetsgifvarne, med bidrag af arbetarne (högst hälften af premien); ersättningen skulle utgöra minst det från olycksfallsförsäkringskassan vid en premie af 8 francs utgående belopp;

23) samtidigt framlade de Mun, Freppel m. fl. ett förslag om arbetareförsäkring i korporativa kassor, hvilket i regel bestämde ersättningarna i förhållande till den skadades arbetsförtjenst, och blott undantagsvis (ersättningarna åt barnen samt åt hustrun till en arbetare, hvilken olycksfall medfört total oförmåga till arbete) fixerade fasta belopp;

24) Félix Faures med fleres förslag, i hvilket samtliga ersättningar äro bestämda i förhållande till den skadades arbetsförtjenst (med iakttagande, såsom i flera förut nämnda förslag, af ett maximum och ett minimum);

25) Kellers förslag, som i det afseende, hvarom här är fråga, icke skiljer sig från Lockroys;

26) det i november 1887 framlagda utskottsförslaget (rapportör: Duché), i hvilket alla ersättningar äro bestämda i viss proportion till den skadades arbetsförtjenst, dock med det i arbetarens intresse af billighet förestafvade förbehåll, att årsinkomsten ej tjenar till beräkningsgrund för arbetare under 18 år eller lärling, så vida den ej minst uppgår till en summa af 300 gånger den lägsta dagaflöningen inom samma yrke*. Normer för beräkningen af arbetsförtjensten äro angifna (titre II, art. 10), ej blott, såsom i flera här ofvan nämnda förslag, allt efter betalning för vecka eller månad, utan ock allt efter som betalningen utgår för beting eller för styck (*à la tâche ou à la pièce*).

Omsider har jag hunnit fram till de i början af denna öfversigt under 1), 2) och 3) nämnda förslagen.

Och nu är det med en misströstan, som torde finnas ganska förklarlig, jag frågar mig, hvar de många förslag må kunna ligga dolda, som enligt departementschefens uppgift skola vittna om en öfvervägande benägenhet i Frankrike att, vid bestämmandet af ersättning åt olycksfallens offer, »utgå från en för arbetare i försäkringspligtiga yrken beräknad medelarbetsförtjenst» och i lagen utsätta fixa, af den skadades verkliga arbetsförtjenst oberoende ersättningsbelopp.

Så vidt jag kunnat finna, har departementschefens förslag i detta hänseende nyhetens förtjenst i högre grad, än han sjelf tror. Jag skall för öfrigt gerna erkänna, att detta förslag i sin tid kan blifva ganska märkvärdigt och rent af göra epok, om det en gång får tjena till förebild för en omskapning af *statspensioneringen* derhän, att man kommer att utgå från en för alla statens tjenare — från indelte soldaten till generalen, från jernvägsbetjente till generaldirektörer, från vaktmästare till presidenter och statsråd — beräknad medellön.

Mot arbetareförsäkringskomiténs förslag om ersättningarnas beräk-

* Verkliga arbetsinkomsten — säger utskottet — har tagits till grund för ersättningen, »emedan den bättre än något annat utgör ett mått å skadan».

»Mais il est un cas où le salaire n'est plus une indication juste du dommage causé par l'accident. C'est lorsque la victime, en raison de son âge, n'était pas encore en pleine possession de son métier au moment de l'accident qui l'a frappée, lorsque l'ouvrier en cours de formation ou l'apprenti ne recevait pas encore le salaire auquel il devait incessamment pouvoir prétendre. Alors il a paru juste de laisser au juge le soin de fixer l'indemnité à laquelle la victime ou ses ayant droit pourront prétendre sans tenir compte du *salaire actuel*, mais en prenant pour base le salaire le plus bas des ouvriers majeurs de même profession occupés dans l'entreprise où l'accident a lieu».

nande och för sitt eget, ingenstädes pröfvade, förslag om att »utgå från en för arbetare i försäkringspligtiga rörelser beräknad gemensam medelarbetsförtjenst», har departementschefen trots sig kunna såsom ett viktigt skäl åberopa den skiljaktigheten mellan komiténs förslag å ena samt den tyska lagstiftningen och den österrikiska lagstiftningen å andra sidan, att enligt dessa, men icke enligt komiténs förslag, »uppkommande tvister skola afgöras af skiljedomstolar, utsedde af arbetsgifvarne och arbetarne sjelfve». Men antagandet att detta kan anföras som ett verkligt skäl emot komiténs förslag hvilat endast på ett missförstånd, som skulle hafva förebyggts genom en närmare kännedom om komiténs förslag och den utländska lagstiftningen. Hvad som »härvid är att märka» — för att begagna departementschefens ord — är i sjelfva verket någonting helt annat, nemligen att, medan arbetareförsäkringskomiténs förslag öfverlemnar ersättningsbestämmande åt en öfver arbetsgifvare och arbetare stående *offentlig myndighet*, deremot enligt den tyska lagen, § 57, ersättningarna i första hand bestämmas af *ena partens — arbetsgifvarnes — representanter*, nemligen yrkesföreningens eller dess vederbörande sektions styrelse: detta förklarar bestämmelsen om skiljedomstolarne. Från denna skiljaktighet kan absolut icke härledas någon anmärkning mot det svenska komitéförslagets stadganden om grunderna för ersättningsbeloppens bestämmande. Man får icke med *en lösryckt detaljbestämmelse* ur en lag kriticera ett *från annan princip utgående system af bestämmelser* i en annan lag: gör man det, varder kritiken icke upplysande, utan förvillande. Tillämpad in casu, vill denna enkla sanning säga, att man skall jemföra de tyska bestämmelserna om ersättningsfastställande *i deras helhet* med det svenska komitéförslagets motsvarande bestämmelser *i deras helhet* (inberäknad föreskriften i §§ 21—22 om en nämnd, hos hvilken besvär öfver riks-försäkringsanstaltens beslut i ersättningsfrågor må anföras). Lika litet är det möjligt att från den österrikiska lagstiftningens bestämmelser om formerna för ersättningsanspråks afgörande hemta något rimligt argument mot det svenska komitéförslaget om ersättningsanspråks proportionerande efter inkomsten. Ersättningsarna bestämmas, enligt den österrikiska lagen, af styrelsen för vederbörande territoriella »Versicherungsanstalt», i hvilken styrelse arbetsgifvarnes, arbetarnes och statsmagtens representanter utgöra hvar sin tredjedel; i skiljedomstolen sitta 3 representanter för statsmagten, 1 för arbetsgifvarne, 1 för arbetarne, och denna skiljedomstols utslag är definitivt, kan ej öfverklagas. I hvilket afseende denna organisation skulle rättfärdiga ersättningsanspråks lagbestämda proportion till arbetsförtjensten, medan åter samma princip i det svenska komitéförslaget, enligt hvilket

ersättningarna bestämmas af riksförsäkringsanstalten och dennas beslut kunna dragas under den af komitén föreslagna nämndens pröfning, skulle, på grund af denna olikhet, vara förkastlig, det har ej i departementschefens föredrag blifvit förklaradt och kan ej heller förklaras.

Jag tror mig hafva andragit tillräckliga skäl för min antydan, att brådskan särdeles ofördelaktigt inverkat på herr departementschefens studium af arbetareförsäkringskomiténs förslag och af lagstiftningsåtgärder samt lagförslag i andra länder.

Att en noggrannare bekantskap med tillgängliga förarbeten skulle hafva ländt det förslag till gagn, som man icke väntade att vid denna riksdag mottaga från regeringen, torde, i betraktande deraf att frågan är jemförelsevis ny och visserligen ingalunda lätt att lösa, äfven de vara villige att medgifva, som äro minst benägne att tillerkänna vare sig arbetareförsäkringskomiténs förslag eller utländska lagarbeten i ämnet någon större förtjänst.

Hastverk var ock den förberedelse, som egde rum genom inhemtande af vederbörandes yttranden i ämnet. Med fullt skäl klagas kommerskollegium öfver den »knappa tid, som blifvit för utlåtandes afgifvande tillmätt».

Å sid. 21 i den kongl. propositionen uppgifves, hvarifrån utlåtanden och yttranden inkommit. Hvarken af denna uppgift eller af hvad Kongl. Maj:ts och rikets kommerskollegium meddelar i sitt utlåtande (sid. 2) kan man sluta, att arbetare eller arbetaresamfund fått tillfälle att yttra sig; förmodligen skulle detta, äfven om regeringen brytt sig om en så, kan man tycka, sjelfskrifven åtgärd, icke hafva låtit sig göra för den orimliga brådskans skull. Man borde dock kanske ej hafva försmått att inhemta kännedom om de närmast intresserades, om de mer än alla embetsverk och myndigheter sakkunnige arbetarnes mening? Arbetsgifvarne sitta i vårt parlament och bevaka sina intressen, arbetarne sitta der ej.

Det händer, äfven när brådskan ej är så utomordentlig som i detta fall, att embetsmyndigheters utlåtanden kunna blifva mycket litet upplysande. Denna erfarenhet har äfven nu bekräftats. Sannolikt har med Kongl. Maj:ts och rikets kommerskollegii synnerligen mångsidiga verksamhet ej låtit sig förenas något studium af arbetarelagstiftningens rätt svåra spörsmål före den stund, då kollegium den 21 september 1888 förständigades att före den 15 januari 1889 inkomma med utlåtande. Detta torde vara rätta förklaringen af den vacklande tankegången i kollegiets betraktelser.

Kollegiet härleder (sid. 5) ur det »på arbetsaftalets natur grundade

rättsförhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare» skyldighet för den förre att ersätta skada, som genom olycksfall i arbetet drabbar arbetaren. Då det vore orimligt att förutsätta, att kollegiet i ett till Kongl. Maj:t afgifvet utlåtande öfver ett lagförslag blott skulle hafva filosoferat om en *moralisk* pligt, måste det antagas, att kollegiet menar en skyldighet, som bör inskrivas i lagen. Då emellertid kollegiet förkastar komiténs förslag om obligatorisk försäkring, väntar man att det skulle antingen förorda lagbestämmelser om arbetsgifvarnes direkta ansvarsskyldighet enligt föredömet af t. ex. den schweiziska Haftpflichtgesetz, eller ock anvisa någon tredje utväg? Men kollegiet sviker denna väntan, för att egna en del af sitt utlåtande åt sådana loford öfver den *frivilliga* olycksfallsförsäkringen, att man blifver frestad att sluta att kollegiet anser denna tillfyllestgörande, och att det vill inskränka den, såsom utgångspunkt för dess betraktelser uppställda och erkända, »skyldigheten» till en sådan, hvilken det finge ankomma på arbetsgifvaren att efter eget godtfinnande fullgöra eller icke fullgöra. Detta antagande rubbas dock sedermera i någon mån, när kollegiet säger (sid. 9), att det särskildt med hänsyn till saknaden i gällande lagstiftning af bestämmelser om skadeståndets belopp, »synes vara önskvärdt, att hithörande förhållanden genom lagbud uttryckligen regelbindas». Då detta uttalande åtföljes af tvifvelsmål om lämpligheten af komiténs förslag, kan det visserligen tyckas åsyfta en lagstiftning enligt schweiziskt föredöme. Men hvad kollegiet *verkligen* menat, det torde förblifva fördoldt; man ser icke, hvad kollegiet inbegriper under »hithörande förhållanden», icke ens huru vida dit räknas en vidsträcktare skyldighet än den i strafflagen omtalade. I form af en kritik af den obligatoriska försäkringen återkommer derpå å nyo kollegiets förkärlek för den frivilliga. Möjligen skulle man häraf kunna sluta att kollegiet vill, att lagen skall i någon mån »regelbinda» ersättnings-skyldigheten, åtminstone hvad angår beloppen, samt, såsom *en* form för denna skyldighets fullgörande, tillåta de arbetsgifvare, som så önska, att försäkra sina arbetare. Om detta afses, hade det varit önskvärdt, att kollegiet funnit för godt att angifva de punkter, i hvilka denna frivilliga försäkring bör skilja sig från den nuvarande. Det kan ej vara nog att lagen gifver bestämmelser om ersättningsbeloppen, så att dessa blifva tillfredsställande; den måste ock söka garanti för försäkringens kontinuitet och garanti, att den af försäkringsgifvaren utbetalade ersättningen verkligen kommer arbetaren till godo, i hvilka samtliga afseenden den prisade nuvarande frivilliga försäkringen icke erbjuder någon trygghet. Den försäkrade arbetaren har t. ex., åtminstone så vidt jag vet, intet lagligt gällande rättsanspråk på den ersättning, som vid olycks-

fall utbetalas till arbetsgifvaren på grund af hans försäkringsaftal. I flere franska lagförslag förekommer den bestämmelsen, att, om arbetsgifvaren ingått försäkringsaftal, den skadade eller hans rättsinnehafvare ega förmånsrätt, enligt civillagens art. 2102, i den ersättning, som försäkringsgifvaren skall utbetala.

Jag har ej kunnat öfvertyga mig om, att ingenjörföreningens utlåtande, som i departementschefens anförande spelar en stor roll, förtjenar en så stor ära. Då man erfar (kongl. prop. sid. 28), att nämnda förening klagat öfver det »odrägliga» intrång i anordningarna för arbetsaftal och i räkenskaperna deröfver, som arbetareförsäkringskomiténs förslag skulle medföra, är man berättigad till den slutsatsen, att de, som afgifvit ett sådant yttrande, ingen kännedom ega om hvad man annorstädes funnit både drägligt och nödvändigt för genomförande af en obligatorisk arbetareförsäkring. Det är skada, att så ovederhäftiga utlåtelse kunnat få, efter hvad det vill synas, bestämma Kongl. Maj:ts förslag i en af hufvudpunkterna — frågan om ersättningarna — på ett sådant sätt, att man måste önska: hellre ingen, än en sådan lag.

Om de, som tala om komitéförslagets »odrägliga» föreskrifter, hade gjort sig den mödan att taga kännedom om en tysk yrkesförenings organisation, åligganden och verksamhet, är det att förmoda, att ett sådant yttrande som det anförda skulle hafva uteblifvit, när man inhemtat, att de af arbetareförsäkringskomiténs föreskrifna besvärligheter äro fjäderlätta i jmförelse med hvad den tyska lagen ålägger en »Berufsgenossenschaft» och dess medlemmar.

Då det utskott, till hvilket den kongl. propositionen öfverlemnats, må hända kommer att härom meddela närmare upplysningar, skall jag blott korteligen erinra om några omständigheter, som kunna bidra att ställa ingenjörföreningens yttrande i dess rätta dager.

Jag väljer såsom exempel *Müllerei-Berufsgenossenschaft*, som den 31 december 1880 räknade 38,640 rörelser med 86,677 försäkringspligtiga personer (se *Geschäftsbericht für das Jahr 1888*). Olycksfallens antal år 1888 var 1922; beloppet af utbetalade ersättningar 251,215,36 mark, hvaraf 155,050,63 i nyanvisade ersättningar och 96,134,73 mark i löpande räntor från de föregående åren; förvaltningskostnaderna uppgingo till 103,166,73 mark.

Af uppgifterna om den yttre organisationen kan ock slutas, att den s. k. »enkelhet», som i den kongl. propositionen omtalas såsom framför allt annat angelägen, i Tyskland icke ansetts så vigtig, att man för dess skull tillbakasett sjelfva det ändamål, man vill uppnå i ett framför de flesta betydelsefullt samhällsärende. Enligt den nyss anförda berättelsen

voro den ifrågavarande yrkesföreningens organ följande: 5 föreningsstyrelse-ledamöter, 85 sektionsstyrelse-ledamöter, 86 delegerade, 34 skiljedomsstolsbisittare, 85 arbetarerepresentanter och 705 förtroendemän, obereknadt 8 aflönade ombud.

Föreningsstyrelsens ordförande, som icke är aflönad, har 6 timmars arbete om dagen i och för föreningens försäkringsangelägenheter, ehuru han uteslutande för samma ändamål på sitt kontor sysselsätter 31 biträden.

Inom 6 veckor efter räkenskapsårets utgång har hvarje ledamot af yrkesföreningen att till styrelsen insända en »Nachweisung» (§ 71 i lagen af den 6 juli 1884) öfver de i rörelsen anställda försäkrade personer och deras inkomst af arbetet, beräkning af den aflöningssumma, som bör tagas till grund vid debitering af försäkringsbidragen, samt rörelsens farlighetsklass. Försumlighet i uppfyllandet af denna föreskrift kan straffas med intill 300 marks böter (§ 104). För »origtiga» uppgifter (»wegen unrichtiger thatsächlicher Angaben», § 103) är straffet intill 500 marks böter, med hvilken bestämmelse kanske förtjenar att jämföras arbetarförsäkringskomiténs förslag (§ 33) om 50 till 200 kronors böter för »veterligen falska» uppgifter.

Betraktar man vidare formuläret för nämnda »Nachweisung», så finner man att der skola angifvas, särskildt för hufvudrörelse och bitrörelse — när en sådan skilnad förekommer — och med fördelning på särskilda listor af de arbetare, som förtjena högst 4 mark, och de arbetare och tjänstemän, som förtjena mer än detta belopp för dag: antal arbetare, hur länge de varit anställda, deras arbetslön enligt aflöningsbok, beräkning af naturaförmåner och andra bi-inkomster specificerade, äfvensom att härtill fogas namnförteckning öfver arbetare och tjänstemän med uppgift om hvars och ens sysselsättning och aflöning i kontant och natura.

För rörelsernas indelning i farlighetsklasser infordras från föreningsmedlemmarne enligt § 36 i »Statut der Müllerei-Berufsgenossenschaft» (jfr § 28 i 1884 års lag) uppgifter, för hvilkas affattande ett formulär — »Frage-Bogen für die Einschätzung in die Gefahren-Klassen» — föreligger, som under första afdelningen (»Allgemeine Fragen») innehåller 14, delvis i flere subdivisioner sönderfallande frågor, och under den andra (Fragen für den Dampfbetrieb) innehåller ett mycket stort på under rubrikerna: Dampfkessel, Betriebsmaschinen, Transmissionen, Arbeitsmaschinen, Aufzüge und Hebevorrichtungen, das Schmieren und Reinigen der Maschinen, Ausserdem noch für Oelmühlen, Wenn Glasfabrikation als Nebenbetrieb vorhanden, Transportwesen, Utensilien und Geräte, Be-

kleidung der Arbeiter, Bauliche Anlagen, Verwaltung, Beleuchtung, Ventilation, Erste Hilfe bei Unfällen — fördeladt antal frågor.

Ytterligare böra ihågkommas den tyska olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser om inspektion (§§ 82—86) och om meddelande af föreskrifter rörande skyddsåtgärder (§ 78). Uti det yttrande af ingenjörsföreningen, som tjenat departementschefen till ledtråd, talas om de »mindre grannliga ombud för riks-försäkringsanstalten» (kongl. prop. s. 28), som skulle göra komiténs kontrollföreskrifter »odrägliga». Af den tyska lagens § 84 kan man inhemta, att den tyske lagstiftaren icke ens ansett konkurrensen inom samma yrke utesluta den heder och laglydnad, som förbjuda den i lagens namn handlande edsvurne kontrollanten att begagna sig af de yrkeshemligheter han kan uppdaga — hemligheter, hvilkas röjande svårligen skulle kunna befaras af de ombud, som riks-försäkringsanstalten, enligt den svenska komiténs förslag (§ 28), kunde komma att förordna att taga kännedom om »de angående personalen och dess aflönning förda afräkningsböcker och aflöningslistor».

Det kunde må hända också vara skäl att påminna sig, hvilken räkenskapskontroll från vederbörande försäkringsanstalts sida den österrikiska lagens § 23 medgifver med hänsyn till bestämmandet af arbetsgifvarnes försäkringsbidrag, äfvensom att, enligt §§ 51 och 52, försummelse att ingifva vissa föreskrifna uppgifter eller meddelande af »osanna faktiska uppgifter» bestraffas i vissa fall med intill 100 gulden böter eller intill 20 dagars fängelse, i andra med intill 500 gulden böter eller intill 3 månaders fängelse.

Om, innan man accepterat de mot ett förslag af så moderat beskaffenhet som arbetareförsäkringskomiténs, helt lättvindigt och utan några förstudier, i en löslig diskussion framkastade anmärkningar, de förhållanden blifvit föremål för någon uppriktlighet, om hvilka jag härmed korteligen erinrat — såsom ytterligare material skulle med fördel kunnat användas bl. a. »Instruction für den Vertrauensmann der Müllerei-Berufsgenossenschaft», de af Reichs-Versicherungsamt 1888 utfärdade »Unfallsverhütungs-Vorschriften der Müllerei-Berufsgenossenschaft» (i 40 paragrafer), samt ett tjugoför formulär — så torde möjligen den tanken hafva inställt sig, att ett prydligt namn på en enskild förening hvarken borgar för ledamöternas medfödda sakinsigt i en fråga, hvilken de ej studerat, eller för någon lifligare känsla af ett ansvar, som blir så lätt att bära och att glömma, när det är anonymt och kollektivt.

Må hända skulle då icke en »avgörande vikt» (kongl. prop. s. 26) hafva

blifvit tillerkänd påståenden, som stundom äro af beskaffenhet att knappt förtjena ett svar.

Undfallenheten för sådana yttranden har emellertid icke blott ledt till eftergifvande af äfven de allra nödigaste anspråk på kontroll, utan ock i lagens väsentligaste hufvudpunkter föranledt sådana bestämmelser, att förslaget, om det antages, långt ifrån att främja samhällsfreden, skall göra endast *skada*, emedan det icke kan undgå att blifva uppfattadt — hur ogrundad en sådan uppfattning än må vara — såsom resultatet af en beräkning att genom en sken-åtgärd slippa ifrån arbetarnes anspråk på rättvisa. Säkert skola de hellre tåligt vänta ännu en tid, tills regeringen hinner studera den ännu för henne främmande frågan, än de, om lagstiftaren bjuder dem stenar, skola låta sig förmås att erkänna dessa för bröd.

De hufvudpunkter, i hvilka regeringens förslag på sådant sätt afviker från komiténs, att man måste föredraga ett uppskof med lagstiftningen om arbetares försäkring mot olycksfall framför en åtgärd, som bringar den å alldeles orätt spår, äro:

Utsträckning af väntetiden till 2 månader;

Bestämmelserna om ersättning;

Likaställandet af s. k. »grof vårdslöshet» med *uppsåtligt* förorsakande af ett olycksfall såsom grunder, hvilka utesluta all rätt till ersättning;

Förslaget i andra punkten af § 4 att utrusta riksförsäkringsanstalten med rätt att från försäkringspligten undantaga arbetsgifvare, som på »fullt betryggande sätt» — hvilket lagen icke vidare bestämmer — sörja för ersättning åt skadade arbetare.

Kongl. Maj:ts proposition utgår från erkännandet af den genom olycksfall i arbetet skadades rätt till skadestånd. Med denna princip låter sig strängt taget ej förenas att från ersättning utesluta någon del af de genom olycksfallet till arbete oförmögne. Om komitén likväl ej gått till principens yttersta konsekvenser, så är detta ett medgifvande åt praktiska hänsyn, så långt komitén under *våra* förhållanden, i betraktande af sjuk-kasseväsendets ännu svaga utveckling, ansett rådligt att gå. Att såsom ett skäl för en mer än fyrdubbelt så lång väntetid, än den af komiténs föreslagna, erinra om den tyska lagstiftningens 13 veckor, är ju endast missledande, då denna väntetid i den tyska lagstiftningen har till förutsättning den i Tyskland genomförda *obligatoriska sjukförsäkringen*, hvilken äfven i den subsidiära formen af kommunalsjukförsäkring lemnar sjukhjälp, från och med tredje dagen efter insjuknandet, under en tid af 13 veckor.

Enligt den österrikiska lagen inträder olycksfallsersättningen med

femte veckan. Man har sagt, att denna betydliga afvikelse från den tyska förebilden skulle hafva sin grund deri, att arbetarne sjelfve bidraga med 10 procent till försäkringsafgifterna. Men om denna omständighet medverkat, har den dock uppenbarligen ej varit afgörande. Ty utom att det ursprungligen var föreslaget, att under de 4 veckornas väntetid arbetsgifvaren skulle genom lagen förpligtas att svara för den skadades underhåll, der detta ej annorledes (t. ex. genom sjukkassor) var be- tryggadt — dock med regress för arbetsgifvaren till den skadades hem- ortskommun — förekommer här, att ett förslag om väntetidens utsträck- ning till 6 veckor förkastades, äfvensom att, när 1888 års sjukkasselag kom till stånd, hvilken ålägger arbetsgifvarne att bestrida en tredjedel af afgifterna till distriktssjukkasorna, man likväl ej öfver de 4 veckorna utsträckte väntetiden i de yrken, der både sjuk- och olycksfallsförsäk- ring äro obligatoriska. Allt detta synes mig tyda uppå, att man ej an- såg en lång väntetid förenlig med sjelfva olycksfallsförsäkringens rätts- grund och ändamål.

Med ledning af arbetareförsäkringkomiténs sjukkasestatistik kan an- tagas, att redan genom utsträckning af väntetiden till 42 dagar 45,000 sjukdagar — lågt räknadt — ensamt inom gruppen »olycksfall af öfver- gående beskaffenhet» skulle uteslutas från den tid af sjukdom och arbets- oförmåga, under hvilken ersättning komme att utgå, således närmare en fjerdedel af det antal sjukdagar (195,000), som de till komiténs känne- dom komma olycksfallen under tolf månader hade till påföljd.

Det är väl möjligt, att sjukkasseväsendet i vårt land en gång kan nå den utveckling, att väntetiden kan utan större olägenhet utsträckas utöfver hvad komitén föreslagit, nemligen under förutsättning af ett vä- sentligare bidrag från arbetsgifvaren till sjukförsäkringen. Men att denna tidpunkt ej nu är inne, ej ens hvad städerna angår, som dock räknade nära $\frac{2}{3}$ af de år 1884 befintliga hjälpkassor af olika slag, och att den ej heller snart skall inträffa, det kan åtminstone med hög grad af sanno- likhet slutas af den historik och statistik öfver sjuk- och begravnings- kassor m. m., som utgör häftet 6 i tredje afdelningen af komiténs utlåtande, till hvilket jag hänvisar. Att de svårigheter, som möta hjälp- kasseväsendets utveckling, i allmänhet äro betydligt större på lands- bygden än i städerna, är gifvet.

Bland de invändningar mot komiténs förslag angående väntetidens längd, som departementschefen tillmätt en »avgörande vikt», förekommer den, att för »en öfverdrifvet stor mängd» af smärre öfvergående skador an- språk på godtgörelse skulle komma att framställas. Men då framstäl- landet af ett sådant anspråk kommer att afvisas och sålunda att tjena

till platt ingenting, när ej oförmåga till arbete inträffat i följd af ett olycksfall, så är ej att förmoda, att något *oberättigadt* anspråk kommer att framställas; och de *berättigade* anspråken åter kunna aldrig kallas »öfverdrifvet många» i annan mening, än den i detta sammanhang högst oegentliga, att olycksfall i arbetet i vårt land äro mycket talrika.

De, som angripit komiténs förslag, hafva sagt, och departementschefen har upprepat, att den skadade bör under vida längre tid, än komitén antagit, utan ersättning från olycksfallsförsäkringen kunna reda sig vare sig genom »egna medel», eller »genom att tillhöra en sjukkassa» eller medelst den hjälp, han »nog icke så sällan erhåller» af arbetsgifvaren. Härvid torde dock få erinras, att anvisningen på arbetarens egna medel är värdelös, när sådana ej finnas; att det icke beror af arbetaren sjelf att tillhöra en sjukkassa, der en sådan ej finnes, i hvilken han kunnat vinna inträde; samt att departementschefens löfte om arbetsgifvarens hjälp icke är för denne obligatoriskt. Arbetarne — men dem har man ej frågat till råds — skulle härom hafva kunnat meddela upplysningar, som icke torde hafva saknat sitt värde vid sidan af onämnde arbetsgifvares eller svenska ingenjörsföreningens eller Stockholms fabriksföreningens fullmäktiges. De skulle hafva kunnat upplysa om, huru, när arbetsförmågan sviker, svält inställer sig i hemmen, redan förrän alla de bohagsting och kläder, som på något sätt kunna undvaras, blifvit förda till pantlånaren — och att ofta en mycket kort tid af arbetslöshet är tillräcklig att åstadkomma detta resultat.

Bland de invändningar, departementschefen anfört, som det vill synas, i afsigt att genom deras mängd upphjelpa deras bristfälliga kvalitet, förekommer äfven den, att »någon hjälp *omedelbart* efter olycksfallets inträffande dock icke kan lemnas från en anstalt för olycksfallsförsäkringen, och att denna hjälp i öfrigt icke gerna kan afse läkarevård och läkemedel, utan blott ett visst penningebelopp». Om detta verkligen skulle få gälla såsom ett skäl för att under 2 månader beröfva den skadade all ersättning, så skulle man genom att fullfölja samma tanke komma till de underligaste konsekvenser. Jag skall emellertid blott besvara anmärkningen med denna fråga: Är det likgiltigt för den, som genom ett olycksfall mist sin arbetsförtjenst och i följd deraf saknar medel för sin och sin familjs utkomst, om han för sin sjukdomstid till och med sextionde dagen *icke alls* får någon hjälp, eller om han visserligen för tiden från och med den femtonde dagen får ersättning, men nödgas vänta något? Svaret torde ej vara tvifvelaktigt för någon, som är beroende af sin arbetsinkomst för dagen och ej i tillfälle att, t. ex. från höjden af en större statslön, som utgår äfven under sjukdom, be-

trakta de ekonomiska följderna af ett par månaders afbrott i sin förmåga att arbeta.

Hur fåfängt departementschefen försökt att för förslaget att godtyckligt fixera ersättningsbeloppen efter en för arbetare i försäkringspligtiga rörelser beräknad medelarbetsförtjenst hemta stöd vare sig från franska lagförslag, hvarom han saknat kännedom, eller från en olikhet, som han missförstått, mellan den tyska och österrikiska lagstiftningens och den af arbetareförsäkringskomitén föreslagna procedyr för afgörandet af ersättningsanspråk, har jag i det föregående visat. Jag skall om ifrågavarande punkt i det kongl. förslaget här blott erinra, att med dess antagande hela karakteren af en åtgärd, som ju skulle afse att på grund af ett arbetarens erkända *rättsanspråk* lagligen reglera ersättningen för olycksfall i arbetet, alldeles förvanskas: *ersättningen* förvandlas till *allmosa*. Departementschefen åberopar som skäl, att man vinner större »enkelhet och reda»; men det är ej visadt, att komiténs förslag skall leda till något inveckladt förfaringssätt eller någon oreda.

Endast i förbigående erinrar jag, att förebråelsen mot komitén för brist på konsekvens i genomförandet af dess princip — i ty att komitén föreslagit ett maximum och minimum — må hända icke hade bort komma från den, som, efter att hafva såsom princip uppställt »lika stora ersättningsbelopp, oberoende af den skadades eller dödes förutvarande arbetsförtjenst» (s. 29), sedermera just på grund af arbetsförtjenstens olikhet afviker från sin egen princip i fråga om personer under 18 år. Det torde ej vara lätt att förklara, hvarför, om ersättningen till en minderårig skall nedsättas under det normala beloppet af det skälet, att hans arbetsförtjenst utgjort t. ex. blott 50 % af en äldre arbetarens arbetsförtjenst, ersättningen till en äldre arbetare, som förtjenat 500 kronor om året, och till en äldre arbetare, som förtjenat 1000 kronor, skola vara lika.

I komiténs förslag, § 7, stadgas att, om den af olycksfall träffade arbetaren sjelf uppsåtligen förorsakat detsamma, vare all rätt till ersättning efter denna lag förfallen. Kongl. Maj:ts förslag tillägger, att äfven »grof vårdslöshet» å arbetarens sida omintetgör hans rätt till skadestånd.

Härmed har Kongl. Maj:ts förslag öppnat en källa till tvister, till mångskiftande lagtillämpning och dermed till väsentligt afbräck i det gagn, som med den obligatoriska försäkringen afses. Hvar fins definitionen å en »grof» vårdslöshet till skilnad från en mindre grof eller mera ursäktlig? Härom kunna finnas så många tycken, som sinnen — ej bland arbetarne, hvilka veta hvad det vill säga att under ett arbete,

som kräfver både tankens och kroppens yttersta ansträngning, nödgas underordna hänsynen till egen säkerhet under hänsynen till sin förrättnings fordringar och till de öfrige arbetarnes, maskinernas, lokalens betryggande mot skada — men hos dem, som ofta utan minsta kännedom om de vilkor, hvarunder detta arbete egt och måste ega rum, utan möjlighet att kunna för sig rekonstruera olycksfallets förlopp, i allsköns ro och lugn kunna begagna tusen gånger längre tid för att utfundera, hur arbetaren borde hafva burit sig åt, än denne hade för att besinna sig. När man ser, hvad lagtillämparen kunnat göra af lagens bestämmelser om nödvärnsrätten, hvilken i talrika domstolsutslag blifvit förvänd till en skyldighet att utan nämnvärdt motstånd underkasta sig den gröfsta misshandel, så är det fara värdt, att de, som haft så lätt att kalkylera att en person, hvilken blifvit öfverfallen med hugg och slag och hotad till lifvet, gjort större motstånd än nödigt var, äfven skola med fullkomligt sinneslugn döma, att arbetaren, som skylles för »grof vårdslöshet», i sjelfva verket borde hafva sett allt det, som han uti sin sysselsättnings nödtvungna brådska icke kunde se, och öfverväga allt det, som han ej hade ens ett ögonblicks tid att tänka på.

Komiterade hafva, sid. 105, gifvit skäl, som synas mig afgörande, för sitt förslag. Departementschefen har icke anfört några skäl, hvarför han afvikit från detsamma.

Hur man än må härom döma, torde det näppeligen kunna nekas, att den s. k. grofva vårdslösheten, äfven der den anses fullkomligt konstaterad, i många fall är blott *den ena* faktorn, medan arbetets natur och de omständigheter, under hvilka det förrättades, var *den andra*. Detta är ganska tydligt erkänt i många lagar och förslag. Jag skall anföra några exempel:

I den schweiziska *Bundesgesetz betreffend die Arbeit in den Fabriken* af 25 mars 1877 heter det i art. 5:

Ueber die Haftpflicht aus Fabrikbetrieb wird ein Bundesgesetz das Erforderliche verfügen.

In der Zwischenzeit gelten immerhin für den urtheilenden Richter nachfolgende Grundsätze:

a) — — — — —

b) Der Fabrikant haftet gleichfalls, wenn, auch ohne ein solches specielles Verschulden, durch den Betrieb der Fabrik Körperverletzung oder Tod eines Arbeiters oder Angestellten herbeigeführt wird, sofern er nicht beweist, dass der Unfall durch höhere Gewalt oder eigenes

Verschulden des Verletzten oder Getödteten erfolgt ist. *Fällt dem Verletzten oder Getödteten eine Mitschuld zur Last, so wird dadurch der Ersatzpflicht des Fabrikanten angemessen reduziert.*

I den schweiziska *Bundesgesetz betreffend die Haftpflicht aus Fabrikbetrieb* af 25 juni 1881 stadgas i art. 5:

Die Ersatzpflicht des Betriebsunternehmers wird in *billiger Weise reduziert*:

a) — — — — —

b) wenn dem Geschädigten ein Theil der Schuld an dem Unfall (oder an der Krankheit im Sinne von Art. 3) zufällt, insbesondere wenn er *gegen die Vorschriften des Fabriksreglements gehandelt* oder als Angestellter oder Arbeiter einen Mangel an den Einrichtungen, durch welchen der Unfall (oder die Krankheit) herbeigeführt worden ist, entdeckt hat, ohne davon einem seiner Vorgesetzten oder dem Betriebsunternehmer selbst Kenntniss gegeben zu haben.

Af dessa bestämmelser synes tydligt, att om »den skadades egen skuld» skall fritaga arbetsgifvaren, den bevisligen måste ensam och utslutande hafva föranledt olycksfallet. Har den åter blott varit mer eller mindre medverkande, föranleder den blott en reduktion af ersättningspligten. En sådan arbetarens »Mitschuld», som icke upphäfver utan blott inskränker hans rätt till skadestånd, inbegriper, enligt den schweiziska lagstiftningen, icke blott mindre fel å arbetarens sida, utan äfven sådant, som af Kongl. Maj:ts och rikets kommerskollegium och förmodligen äfven af departementschefen räknas till »grof vårdslöshet». Den schweiziska lagen af 1881 upphäfver nemligen icke, utan blott reducerar ersättningskyldigheten i de fall, då arbetarens »Mitschuld» består i öfverträdelse af fabriksreglementet, medan åter Kongl. Maj:ts och rikets kommerskollegium finner det vara »uppenbart orimligt» (utlåt. s. 25), att ej hvarje öfverträdelse af fabriksreglementet skulle räknas till den »grofva vårdslöshet», som bör medföra att rätt till ersättning fullständigt förverkas.

Den österrikiska olycksfallsförsäkringslagen af 1887 säger (§ 6, sista stycket): »Dem verletzten steht ein Anspruch auf Schadenerzatz nicht zu, wenn er den Betriebsunfall *vorsätzlich* herbeigeführt hat». Detta är således samma stadgande som i komiténs förslag.

Franska deputeradekammarens utskotts förslag 1887 (referent: Duché) säger (Titre I, art. 1, tredje stycket): »Toutefois il ne sera dû aucune indemnité à la victime, qui aura *volontairement* provoqué l'accident». Denna bestämmelse är väl ej alldeles enahanda med komiténs förslag, men skiljer sig ännu mera från Kongl. Maj:ts proposition; syftet

är detsamma som i den schweiziska lagstiftningen. Meningen är (se art. 2 och 3, jfr motivering), att, ehuru »yrkesrisken innebär rätt till ersättning, när ett olycksfall inträffar, äfven om oförsigtighet eller vårdslöshet egt rum å arbetarens sida», hänsyn skall tagas till en sådan omständighet och ersättningen »variera efter graden af ansvarighet».

I den portugisiska civillagen, art. 2398, § 1 stadgas, att om uti de i art. uppräknade arbeten skada föranledes genom den deraf träffade personens »fel eller vårdslöshet», ersättningen minskas.

Att i Kongl. Maj:ts förslag den s. k. »grofva vårdslösheten» likställes med det onda uppsåtet, förefaller så mycket mera anmärkningsvärdt, som i ett annat fall »grof vårdslöshet» af samma kongl. proposition behandlas med det största öfverseende. Komiténs förslag, § 29, att om »arbetsgifvare eller den, som i hans ställe är satt, varder förvunnen att hafva uppsåtligen eller af grof vårdslöshet förorsakat olycksfallet, arbetsgifvaren vare skyldig att godtgöra riks försäkringsanstalten de utgifter, denna i följd af olycksfallet får vidkännas», har blifvit uteslutet ur den kongl. propositionen. Detta märkliga privilegium för grof vårdslöshet och ondt uppsåt har ett icke mindre märkligt motiv: genom denna och några andra uteslutningar har departementschefen, enligt hvad han å sid. 34—35 uppgifver, ansett sig kunna på det sättet förvandla det ämnes natur, som afhandlas i det af arbetare försäkringskomitéen framlagda lagförslaget, att den ifrågasatta nya lagstiftningen om en särskild skadeståndsskyldighet, jemte dermed följande beskattning för en del svenske medborgare, skulle komma att falla under Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftnings envælde enligt § 89 regeringsformen! — Det förtjenar kanske att påpekas, att det för italienska deputeradekammaren den 8 februari d. å. af åkerbruks-, industri- och handelsministern Miceli framlagda lagförslag i ämnet, art. 17, går längre i nämnda hänseende än arbetare försäkringskomiténs förslag i § 29.

Förslaget i den kongl. propositionens § 4, att »riks försäkringsanstalten må ega att från försäkring enligt denna förordning undantaga arbetare i rörelse, som i § 2 nämnes, då arbetsgifvaren styrker, att han på fullt betryggande sätt sørjt för att, i händelse af olycksfall i arbetet, ersättning kommer att utgå och läkarevård att beredas, på sätt i §§ 5, 6 och 9 är stadgad», medgifver en förhatlig *olikhet inför lagen*, som kan medföra de betänkligaste följder. Under hänvisning i öfrigt till hvad arbetare försäkringskomitéen häremot anfört (s. 82—83) vill jag vidare erinra, dels att då *ingenting i lagen* bestämmes om villkoren och formerna för det »fullt betryggande sättet», en öfverdrifvet stor magt lägges i riks försäkringsanstaltens hand, hvilken kan komma att på ett god-

tyckligt sätt utöfvas till förmån för större arbetsgifvare, enskilda personer eller bolag, hvilka betrakta försäkringstvånget såsom gående deras ära för när, och hvilkas »betryggande sätt», om det ock i dag synes betryggande, i morgon kan vara motsatsen, dels att, när de åtagna förbindelserna ej längre kunna uppfyllas, det utan tvifvel blifver *Riksdagen*, som skall finnas vara moraliskt förpligtad att träda emellan och anvisa ersättningsbelopp, som genom olycksfall i arbetet skadade personer eller deras rättsinnehafvare ej längre kunna utfå af rätte vederbörande och således, utan statskassans mellankomst, skulle gå miste om i följd af en oförsigtig och i alla afseenden onödig undantagsbestämmelse i lagen. För att *Riksdagen* ej skall kunna undandraga sig en sådan pligt, torde det näppeligen vara nödigt — om det ock vore högeligen önskvärdt för arbetarne i de ifrågavarande privilegierade rörelserna — att lagen innehåller en bestämmelse likartad med den i tyska lagen af 6 juli 1884, § 33, att i och med upplösning af en »Berufsgenossenschaft», som ej förmår uppfylla sina skyldigheter, dess rättsanspråk och förpligtelser *öfverflyttas på riket* (resp. vederbörande stat, § 92).

Den österrikiska lagen medgifver undantag från skyldigheten att inträda i vederbörande försäkringsanstalt, men den har ingalunda åt inrikesministern, såsom Kongl. Maj:ts förslag åt försäkringsanstalten, velat uppdraga en obegränsad magt att besluta om sådana undantag. Tvärt om har ansetts nödigt att uppställa vilkor (§§ 57, 58, 59), deribland om en tillsyn från statens sida, hvaraf den medgifna undantagsställningens fortvaro beror, samt åliggande att, när ett olycksfall inträffat, till vederbörande försäkringsanstalt inbetala olycksfallsräntans kapitalvärde.

Slutligen tillåter jag mig att i korthet påpeka, med hvilken hvarje annat intresse öfvervägande omsorg den kongl. propositionen afsett att, förmodligen såsom »odrägliga», undanrödja för saken nödiga, men för en del arbetsgifvare misshagliga bestämmelser. I den kongl. propositionen återfinnes ej komitéförslagens § 26 (och 27), ej heller § 28, ej heller — såsom redan påpekats — § 29; olikheten mellan kongl. propositionens § 15 och komitéförslagens § 13 bör ock observeras. Mot dessa ändringar, som kunna medföra en premie för den mindre samvetsgranne arbetsgifvaren på laglydige yrkesbröders bekostnad, kan med fog riktas tendensen i de anmärkningar, som Kongl. Maj:ts och rikets kommerskollegium å sidd. 12—13 i sitt utlåtande har utan grund sökt göra gällande mot komiténs förslag.

I afseende å en del andra afvikelser från komiténs förslag torde jag få hänvisa till komiténs motivering, helst som departementschefens

motiv för afvikelserna ej kunna diskuteras i de fall, der han undvikit att anföra några skäl. För ogillandet af komiténs förslag rörande ersättning till slägtingar i rätt uppstigande led anföres såsom skäl, att »det torde vara förenadt med svårighet att utröna, i hvad mån den skadade bidragit till sina anhöriges försörjning». Då man i andra länder icke ryggar för denna svårighet (jmför bl. a. det af franska senaten i februari detta år voterade förslaget), torde den icke heller hos oss böra verka afskräckande; svårigheter äro för öfrigt till, ej för att fungera som ett hyende åt beqvämligheten, utan för att öfvervinnas, när rätt och billighet det kräfva. För komiterades förslag, att enka, som ingår nytt gifte, erhåller, en gång för alla, ett belopp motsvarande tre gånger den årliga ersättningen, är motivet så lätt i ögonen fallande, att det knappt behöfver antydast; många liknande bestämmelser kunde ock nämnas. Departementschefen säger blott, att denna ersättning har »ansetts» icke böra ifrågakomma. Motivet är beqvämt, men hvarken upplysande eller kraftigt.

A. Hedin.
